

Autorka: **Marta Harasimowicz**

POMÍJIVOST SMUTNÝCH KLAUNŮ

Brněnská adaptace dopisů Voskovce a Wericha je víc než nápaditá a dojemná podívaná.

Třísazkové vydání poválečné korespondence Jiřího Voskovce a Jana Wericha vyšlo v letech 2007 a 2008 a vyvolalo poměrně velký ohlas. Literární kvalita těchto dopisů přímo vybízí k dalším uměleckým tematizacím, myšlenka jejich divadelního zpracování by se ale, vezme-li v úvahu obsah díla a specifika žánru, mohla zdát příliš krkolomným nápadem. Insce-nace Jana Mikuláška v brněnském Divadle Reduta však dokazuje, že sebraná korespondence může fungovat jako plnohodnotná předloha pro činoherní adaptaci, a také to, že se podobně představení – při vhodném zpracování výcho-zího textu – může stát opravdovou divadelní událostí.

DALEKO A BLÍZKO

Nacházíme se ve zvláštním, světlém interiéru. Jednoduché tvary nábytku, atypicky zavěšené na zdech, navozují funkcionalistickou archi-tekтуру. Celá výprava představení je vyvedena v několika kontrastních barvách. Na jevišti vi-díme tři postavy: břichatého Wericha, štíhlého a elegantního Voskovce i Werichovu manželku Zdeničku (hraje ji Gabriela Mikulková, která se ovšem vtěluje i do rolí několika dalších žen). Hlavní hrdinové se skrývají za černobílými mas-kami jakýchsi smutných klaunů. Jejich vzhled zároveň asociuje vizáž opravdového Voskovce a Wericha, jak je známe ze záznamů inscenací Osvobozeného divadla.

V následujících scénách uvidíme příběh přátelství obou mužů, do něhož se bude promítat nejen dlouholetá rozluka, ale také složitost jejich osobnosti. V představení je zachována dopisová forma textu. Postavy se na jevišti pohybují v těsné blízkosti, zároveň se ale v pro-storu pořád míjí. A přeci jen se úryvky dopisů skládají do jakéhosi dialogu, v němž se navzdory onomu prostorovému odcizení odráží intenzita vztahu hrdinů a velká míra intimity.

Dramatizace Dory Viceníkové se musela zakládat na výrazném osekání rozsáhlé ko-respondence (byla také zmírněna původní nerovnováha mezi delšími a podrobnějšími Voskovcovými dopisy a poněkud stručnější-mi a vzácnějšími Werichovými odpověďmi). Výběr se soustřeďuje na několik důležitých okamžiků ze života hrdinů, jiné naopak sotva naznačuje. Celek ovšem tvoří velmi působivé vyprávění, které – při zachování původního rázu předlohy – rozhodně není pouhou čítankou z dějin české kultury ani nesklouzává k laciné autobiografičnosti. Naopak, na jevišti vidíme zcela autentický příběh o samotě, stesku, údele umělce a pomíjivosti života.

JAK ZNÍ JARO

Věrně napodobit Wericha a Voskovce by zajisté nebylo jednoduché, naštěstí se ale tvůrci před-stavení v jeho koncepci vydali jinou cestou. Václav Vašák (Voskovec) a Jiří Vyoralék (We-richt) se na jevišti nesnaží kopírovat způsob hry či chování původních hrdinů a každý z nich si ke ztvárnění své postavy našel vlastní klíč. Nutno říci, že výsledkem jsou naprosto brilantní he-

recké výkony. Představení je plné originálních inscenačních nápadů, které čerpají z několika divadelních žánrů a technik. Příznačná je pro Mikuláškovu inscenaci pečlivá práce se sym-boly a náznaky: Pražské jaro a Anticharta jsou přivolány pomocí zvukových asociací, rako-vinou nemocný Werich podstupuje na jevišti radioterapii, která spočívá v rezignovaném objetí lampy. Téměř každé gesto má konkrétní význam, zároveň se ale Mikuláškoví podařilo vyhnout nebezpečí výrazové přemrštěnosti. V neposlední řadě vyniká Korespondence V+W působivou scénografií Svatopluka Slá-dečka a krásou kostýmů Marka Čpina. Navzdory délce představení a málo záživnému žánru předlohy se tvůrcům představení podařilo vytvořit koherentní a nesmírně poutavé dílo. Bez nadsázky můžeme říci, že se jedná nejen o jednu z nejlepších Mikuláškových inscenací, ale snad i o nejlepší české představení několika posledních sezón. ■■■

*Dora Viceníková: Korespondence V+W, česká premiéra 5. listopadu 2010
Divadlo Reduta*

11035 p... 18. 10. 2017, o. 26

30 706

VOSKOVEC A WERICH OPĚT SPOLU NA JEVIŠTI

Nové vedení Divadla Na zábradlí přeneslo z Brna do Prahy
osvědčené představení z dopisů V+W.

představení měsíce

Nový tým Divadla Na zábradlí se uvedl několika obnovenými premiérami. Jednou z nich byla i Korespondence V+W, která se tak konečně dostala i k pražskému publiku. Díky tvůrcům za to. Je to emotivní, hluboká, smutná i veselá výpověď o životě dvou mimořádných osobností, jejichž přátelství a duchovní souznění neoslabilo vzdálenost, životní trable, složitá doba ani stáří a s ním přicházející zdravotní i psychické problémy.

Čtenář všech tří obsáhlých děl korespondence Voskovce a Wericha má možná zpočátku trochu problém přistoupit na výraznou interpretaci jejich textů, zvláště pokud slyšel nahrávky rozhovorů obou autorů, které se jim podařilo pořídit během několika málo setkání. To ale rychle přechází a divák má brzy pocit, jako by byl svědkem některé ze slavných předscén dua V+W. Kostýmová stylizace Marka Cpina s obličejovými maskami a umělým břichem v případě Wericha není přehnaná a elegantně po-

intuje skutečné postavy, aniž by upadala do karikatury.

Jednoduchá a přitom nápaditá bílá scéna Svatopluka Sládečka, s níž si všichni tři herci krásně vyhraji, umožňuje povýšit scénické čtení, jež by se u korespondence nabízelo jako jediný možný tvar, na plnohodnotné divadelní představení.

Autor představení Jan Mikulášek spolu s dramaturgyní Dorou Viceníkovou dokázali z obrovského množství dopisů vybrat stěžejní části, které z přesoceánského dialogu udělaly dramatický tvar s dějem spjícím k nevyhnutelnému „odchodu do Nudna,“ při němž začínou v hledišti šustit kapesníčky.

Inscenace je plná humorných nápadů s prvky grotesky, kterou všichni herci zvládají dokonale, a události, o nichž si Voskovec s Werichem předali mnoho dopisů, odvypráví pantomimickou zkratkou hodnou obou představitelů Osvobozeného divadla.

Autoři se pochopitelně museli vzdát ohromného množství moudrých i vtipných pasáží, jimiž jsou dopisy V+W prošípané. Diváka tak ale možná přinutí k četbě Korespondence, která je skvostem české literární tvorby i jedinečným svědectvím doby z opačných částí železného opony.

KORESPONDENCE V+W

Divadlo Na zábradlí, 23. 11. a 26. 11., od 19.00

režie: Jan Mikulášek, hrají: Václav Vašák,
Jiří Vyoralék a Gabriela Mikulková

City Dnes, přehled MF Dnes,
08. 9. 2013

Korespondenci V+W asi ČT nenatočí

Hradecký festival Divadlo evropských regionů se blíží k závěru. Opět tu lze vidět kusy z celé republiky, které byly již kriticky „zvázeny“. Někdy se tudíž i zasně nad vyrobenou pověstí, jindy naopak. Jako v případě **Korespondence V+W** z brněnské Reduty, nádherné a jímavé inscenace. Natočit ji chce Česká televize, ale má potíže s autorskými právy.

JANA MACHALICKÁ

Skvělý byl už ten nápad zdramatizovat dopisy, což se sice najednou jeví jako ta nejsamozřejmější věc pod sluncem, ale kdo by si to pomyslel. A jde i o to, rozpoznat jejich dramatický potenciál a vědět, jak ho využít, aby z toho přece jen nebyla pročitelná recitace. To všechno chce značnou dávku imaginace a citu.

Dora Viceníková, která je autorkou divadelního scénáře, učinila nesmírně citlivý výběr. Nechala stranou někdy i kontroverzní názory na jiné a podobné věci a šla hlavně po osobní linii. A tak se přátelství dvou mimořádných mužů – Jiřího

Voskovce hraje Václav Vašák a Wericha Jiří Vyoralék

FOTO ND BRNO

Voskovce a Jana Wericha – vyjevuje v celé složitosti, radostech i velké bolesti, stálých obavách o osud toho druhého, vzdáleného tisíce kilometrů.

Právě to je velkou hodnotou inscenace, která je vlastně strašně smutná a drásavá a divák si znovu uvědomuje, jak komplikované životy generace obou pánů prožívala, kolik musela vynakládat úsilí na to, aby mohla žít trochu „normální“ životy. Werich se trápil v totalitě, Voskovec v exilu a v relativní svobodě, a přitom jejich existenciální situace nebyly až tak odlišné. Svět

byl rozdělený a nenáviděný, a i když občas přišla naděje, nic to neřešilo. Vyborný nápad byl i připsat postavu Werichovy Zdeničky, která se tu a tam promění ve Voskovcovu partnerku, a je nejenom ženským elementem, ale také potřebnou rezonanční deskou ve vztahu obou mužů.

Absurdní nedorozumění

Inscenace Jana Mikoláška ale také není žádná poetická klauziola vyšperkovaná notoricky známými gagy V+W, i když z mnohých těžší a přetváří je k obrazu svému. Je to

úžasná divadelní partitura naplněná metaforou a zvláštní obrazivostí až po okraj. A je tu i spousta ironie a nadsázky, která pracuje i se známými klišé. Třeba jen když se Werich postaví do bočních dveří a zamele do prázdna tu příšernou formulkou, kterou lze najít i na hrncích a vázičkách – „když člověk jednou je, tak má koukat, aby byl...“.

Korespondence V+W, to je samo dvacáté století ve své rozporuplnosti a absurditě. Život v něm byl náročný a přicházely nemoci duše i těla a nikdo se nemůže divit, že Jan Werich nebyl zrovna pohádkový dědeček. Byl nemocný, a tudíž náladový, sarkastický. A také byl minulým režimem hnusně zneužit. Trápil své blízké a jeho poslední léta byla plná ubližování, obviňování a hádek. A nakonec celá rodina vymřela během jednoho roku a na začátku 80. let zůstala pouze vnučka Fanča.

Ale to všechno je o Werichovi a jeho rodině už dávno známo a vnímáno s empatií a láskou. Takže je zcela nepochopitelné, že Werichova vnučka Fanča Kvapilová, která nakonec přivoliла k vydání tří svazků korespondence Voskovce a Wericha, nyní odmítá, aby se inscenace natočila a aby ji odvysílala Česká televize. Je pravda, že už když se připravovalo knižní vydání, nechtěla ho povolit a souhlasila až po intervenci Voskovcových potomků.

Nyní se situace opakuje, ale vzhledem k tomu, že tři díly dopisů

už dávno vyšly a setkaly se s velkým úspěchem a mimořádným pochopením, jde o záležitost značně absurdní, až bizarní. Werichova vnučka se přesto domnívá, že literární žánr na rozdíl od divadla zajišťuje intimnější způsob vnímání. A také umožňuje jiný kontext, který vede ke komplexnějšímu pohledu na osobnost Jana Wericha. Rovněž soudí, že skutečnosti soukromého rázu jsou expresivním pojetím v inscenaci příliš exponované, a že se tudíž inscenace nepřilíhne citlivým způsobem dotýká práva na soukromí celé její zemřelé rodiny. A to by mělo být chráněno i po jejich smrti. Z toho důvodu odmítá dát svolení k televiznímu záznamu Mikoláškovy inscenace.

Zdá se, že je to celé jenom velké nedorozumění. Zda Werichova vnučka viděla inscenaci, či ne, není známo. Ovšem argumenty o malé citlivosti nejsou namístě. Protože to, čím je inscenace naprosto výjimečná, je její emoční výpověď. Se strhujícími osudy Voskovce a Wericha divák „jde“ od první minuty, propadne jim a celou dobu si naivně přeje, aby to nedopadlo tak, jak ví, že to dopadne, a jak to ani jinak nejde. Raduje se a trápí s nimi a chápe je jako dosud nikdy. A znovu cítí velkou ztrátu, smutek i vztek. To je víc než živý pomník Voskovcovi i Werichovi, a pokud ho jeden z jejich potomků nechce, asi se s tím nedá nic dělat, ale nemá to tak být.

LN, 29.6.2011, p. 9

Právo

Václav Bělohradský

Dojalo mě, že inscenace brněnské Reduty Korespondence V + W byla součástí slavnostního večera v Národním divadle v Praze (v přímém přenosu na ČT 2) u příležitosti Dne české státnosti.

Vystoupila tak na ostré světlo tragická stránka úsilí českého národa být také národem *státním*. Ti, kdo k tomu nejvíce přispěli, protože nároku národa na vlastní stát zajistili kulturní a historickou legitimost, končili často ve vy-

Ach, ty česká státnosti!

1. 10. 12

hnanství, někdy na popravišti, někdy jen umlčeni, jindy na dlouho zapomenuti, někteří zmizeli navždy.

Když se k nám jejich hlas vrací z dáli, nemluví jen o utrpení, ale také o energii a odvaze, se kterou se prosadili v cizině, vzali si jí s sebou hodně, proto pak u nás hodně scházela. Voskocův stesk a kosmopolitní ironie, Werichovo filozofické vlastenectví, smrt, která navštěvuje jejich blízké, stáří, které je postupně opakovává, to vše je přes oceán spojuje v jakési nadčasové a nadnárodní existenciální šifře. Je pak česká státnost tak důležitá? Není důležitější ta schopnost žít mimo ni, nad ní nebo pod ní? To nejčastěji!

V české státnosti jsou od po-

čátku černé díry, do kterých se propadli Josef Čapek, Ferdinand Peroutka, naši zahraniční vojáci, sám Edvard Beneš a s ním demokratičtí politici první republiky a také téměř tři generace českých tvůrčích myslí.

Vzpomínám na zvláštní smutek, vyzářující z lidí svázaných s první republikou, s nimiž jsem měl ještě možnost se nepříliš často setkávat v Evropě nebo v Americe. Převládal v nich pocit – zdálo se mi – že to, co prožili „v Masarykově státě“, byla šťastná chvíle v našich pochmurných dějinách, šance, kterou navždy prohráli, a donekonečna se pak dohadovali, zda a za jakých podmínek mohli vyhrát, kdo byl největším viníkem té prohry, kdo možným obnovitelem!

Někdy mezi nimi přetrvávaly spory, které na nás, generaci poválečnou, působily groteskně. Osud těchto lidí patří k české státnosti reálněji než „štavnání“ (výraz je Karla Poláčka) arcibiskupa a prezidenta nad lebkou svatého Václava na sametovém polštáři (pokud je to jeho lebka).

Dnes z české státnosti zbyl malý stát Čechů, který se může udržet jako stát jen jako pevná součást budoucí sjednocené Evropy. Mnoho emigrantů, které na slavnostním představení pozdravila Jana Boková, filmařka působící v celé Evropě a žijící v Buenos Aires, toto pojetí české státnosti už realizovalo, nejen ve svých dílech, ale i v sobě.

Líbilo se mi, že nám to v ND připomněli na den sv. Václava.

Žádný memoriál

Dramatizace korespondence Voskovce a Wericha je nebývale invenční a kompaktní

□ JAN NĚMEC

FOTO MĀRODNÍ DIVADLO BRNO

Jak je v Americe, milovaný hrachore?

Drahá Kunhuto! Milý herče a divadelní komiku též! Jiřidlo! Vážený pane profesore! Jeníčku, vole! Milovaný hrachore! Drahá součásti...“ Jiří Voskovec a Jan Werich se ve svých dopisech titulovali na sto způsobů – jsou to jakési předscény na forbíně, než začne hlavní program dopisu. Když Voskovec v roce 1948 odešel do Ameriky, ztratili V+W společné publikum, ale svou poetiku si udržovali alespoň v ústraní korespondence. Ta byla šedesát let uložena v Bostonu, než ji u nás v letech 2007–2008 vydalo ve třech svazcích nakladatelství Akropolis.

Divadelní publikum si Voskovec s Werichem našli znovu až nyní: díky inscenaci *Korespondence V+W*, kterou uvádí brněnské Divadlo Reduta a již ověnčily dvě nominace na Cenu Alfréda Radoka – v kategorii nejlepší scénografie a inscenace roku (nakonec neproměněné).

Otevřené dveře

Dramaturgyně Dora Vicensková mohla z dopisů V+W vybrat pouhý zlomek. Ve třinácti stech stranách textu dřímají desítky inscenací – je jasné, že z těch tří tlustých svazků lze vytesat téměř jakýkoli tvar. A stejně jako v případě *Elementárních částic*, které v Redutě před rokem vznikly v téměř totožném inscenačním týmu, i tady se dramatizace nedramatického textu podařila skvěle. V první půli vystupuje především příběh přátelství dvou mužů, kteří kvůli vnějším okolnostem nemohli žít spolu, ale pro vnitřní sepětí nemohli žít ani bez sebe. S tím, jak stárnou, se v druhé půli důraz přesouvá k jejich prohrám, naštvání na svět, chřadnutí a malichernosti. Legendy českého diva-

Inscenace se drží vysoko nad poměry.

dla na jevišti rozhodně nestojí, Korespondence V+W není žádný memoriál.

To by ostatně asi byla vůbec nejhorší věc, která by se mohla stát, aby na scéně figurovali oficiální Voskovec a Werich. O to se režisér Jan Mikulášek ani náznakem nepokouší – přesněji řečeno pracuje právě jen sbleskovými náznaky, jako když se na okamžik otevrou dveře a Werich do přebuzených reflektorů prohlásí to své báječné (Heidegger pro každého): „Když už člověk jednou je, tak má koukat, aby byl.“

Dojezd na volnoběh

Mikulášek si nepřijímá poetiku V+W – má svou vlastní, na české poměry vcelku vyhraněnou. Hraje v ní prim promyšlená stylizace, živá přesnost, čistota provedení. Lze to sledovat v účelné práci s hudbou, výtvarných prvcích i hereckém projevu. Všechno to samozřejmě není jen Mikulášková zásluha, své tu odvádějí jednoduchá, ale nápaditá scéna Svatopluka Sládečka, která překlápí podlahu i na stěny a strop, nebo kostýmy Marka Cpina. Z *Korespondence V+W* navíc číší velká disciplína a neustálý zřetel k celku: tvůrci vědí, co chtějí, mají svůj etický i estetický názor a zbytečné avantýry nechávají stranou. Výsledkem je v detailech invenční a celkově nebývale kompaktní divadelní kus – a solidní kus divadla.

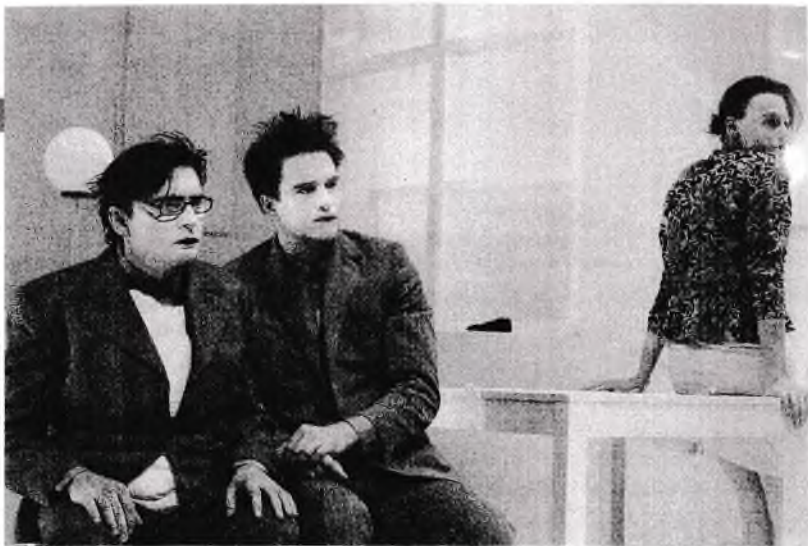
Zásadním inscenačním tahem je přítomnost Werichovy manželky Zdeničky (již mimochodem Holanova žena nesnášela stejně jako Holan samotného Wericha, když spolu bydleli na Kampě). Zdenička ruší hrozící symetričnost V+W – ti pánové by si spolu jinak až příliš lebeděli – vedle toho je inscenačně vděčným zdrojem konfliktů. Werich nebyl právě dokonalý manžel a jeho rodinný život stihaly zvláště ke konci těžké rány: Zdenička trpěla maniodepresivní psychózou, dcera Jana se léčila ze závislosti na alkoholu a onemocněla rakovinou. Sám Werich ohluchl a i jeho veřejné působení vzbuzuje rozpaky, to když celoživotní boj proti lidské blbosti, který si vepsal do štítu, zakončil podepsáním Anticharty. I Voskovec se onomu shromáždění umělců ve zlaté kapličce mrazivě řehtá a ten řehot je v Redutě slyšet přes oceán...

Gabriela Mikulková Zdeničku podává se stejnou bravurou jako Václav Vašák Voskovce a Jiří Vyoralék Wericha – i po herecké stránce se inscenace drží vysoko nad poměry. Paradoxně však právě ve chvílích, kdy by měla vrcholit, poněkud zvolní.

Tvůrci jako by se v závěru malinko spolehli na dramatickosti událostí jako takových, jejich samospád, volnoběh, a přestali sami držet nohu na plynu. Část před přestávkou nejenže je kratší, ale odehraje se také v o něco vyšším tempu než ta po přestávce a zvláště poslední půlhodina situace lehce rozmělnuje. Když už tu padla ta motoristická terminologie s nohou na plynu: v závěru je to spíš takové vítězné kolečko než poslední skutečně ostré kolo závodu. Ale buď, ovace na okruhu jsou i tak zaručeny. ■

Autor je spisovatel a redaktor časopisu Host.

► **JAKO BRATŘI.** Václav Vašák a Jiří Vyorálek (vlevo) a jako nerozlučná tvůrčí dvojice V + W. Vpravo Gabriela Mikulková.

Voskovec, Werich a smrt

Jsou vydařené divadelní inscenace. Jsou i ty precizní. A pak jsou ty, jež dokážou zasáhnout a nepustit. *Korespondence V + W* v brněnské Redutě patří k těm třetím.

O úspěšných filmových režisérech se někdy říká, že by dokázali zfilmovat i telefonní seznam. Janu Mikuláškoví se podařilo něco podobného: udělal strhující divadlo z dopisů. Jiří Voskovec a Jan Werich patří k ikonám české národní kultury a ke klasikům humoru. Werich má navíc přídomek moudrého klauna a jeho bonmoty se opakují často až do zblbnutí – i když proti blbosti právě Werich i Voskovec brojili. Od roku 1945 do Werichovy smrti roku 1980 si psali dopisy (po roce 1948 žili v odloučení). Voskovec se ne vždy úspěšně pokoušel o kariéru v Americe a Werich zase bojoval s větrnými mlýny komunistického režimu u nás.

To, co vysvítá z jejich korespondence, která nedávno vyšla ve třech svazcích knižně a kterou pro divadlo adaptovala Dora Viceníková, je především hluboký smutek z jejich lidského odloučení i přerušení úspěšného uměleckého vývoje. Na ten samostatně a ve změněných podmínkách už nedokázali navázat. Jinými slovy, to, že V + W trpěli umělecky, vidíme my. Odloučením trpěli především osobně, neboť jejich příběh je příběhem celoživotního přátelství.

Mikulášek má sklony k parodii a groteskní stylizaci, kterými několikrát shodí tradice spojené s V + W, od klasických forbín přes okřídlený výrok „když už člověk jednou je...“ po Werichovo účinkování v *Panu Tau*. V tom jde někdy proti, někdy s proudem původních dopisů – V + W dokázali být v soukromí pěkně ostří a vtípní. Jeho ústředním zájmem je pak zkoumání fenoménu mužského přátelství, silného a z vnějšího pohledu snad poněkud mysteriózního svazku, v němž Werich s Vos-

kovcem setrvali navzdory odloučení po celý život. S postupně přicházejícími dalšími a dalšími ranami osudu se spolu se sympatickými hrdiny propadáme do stále hlubšího smutku a deziluze. To je přitom provázáno stále dalšími vtípky.

Oba inteligentní a vzdělaní muži si s neobyčejným smyslem pro humor hořce uvědomují, jak na ně přichází stáří a postupně je ničí: činí je nesnesitelnými, sentimentálními, patetickými a nemohoucími dědky. Jako by Mikulášková inscenace byla odpovědí na všechny ty české peliškovsky konejšivé výpovědi o stáří od *Babího léta* po *Vratné lahve*: být starý je strašné.

Tvárný Jiří Vyorálek vytváří Wericha jako vtípného chasníka, charismatického muže, kterého časem zlomí vlastní ješitost i nemoci. Nesnesitelného sympáťáka. Vyorálka lze pokládat za hlavního kandidáta na výroční divadelní ceny od Thálií po Radoky. Václav Vašák mu zdatně sekunduje jako uměřený a chytrý Voskovec. Třetí do páru je Gabriela Mikulková, jejíž Zdenička (Werichova žena) se proměňuje z moudré ženy v krutou semetricku, od třetího člena nerozlučné dvojice po osobu na obtíž. Všichni tři patří právem mezi Mikuláškovy dvorní herce. Jejich výkony je třeba cenit o to více, že práce s detailem, groteskou, stylizací a nadsázkou je v českém kontextu – obsazeném psychologickým herectvím na věčné časy (však i několik narážek na Stanislavského zazní!) – stále ještě výjimkou.

Vojtěch Varyš

Národní divadlo Brno – Reduta.

Dora Viceníková: *Korespondence V + W*.

Režie Jan Mikulášek,

premiéra 5. listopadu 2010.

Týden č. 46, 15. 11. 2010

Základem originálního představení **V BRNĚNSKÉ REDUTĚ** je třísvazková korespondence Jiřího Voskovce a Jana Wericha, která vyšla v letech 2007 a 2008 a strhla na sebe značnou pozornost.

Z dopisů V+W vznikl malý zázrak

Těch dopisů z let 1948–1980, které uchovával archiv v Bostonu, jsou tisíce. Režisér Jan Mikulášek, který inscenaci nazvanou lakonicky Korespondence V+W připravil, měl tedy na výběr. Udělat z psaní, která jsou sice plná jadrné češtiny, vtípu i moudrosti, dramaticky nosný a jevištně přitažlivý materiál, je však poměrně těžký úkol. Mechanicky proti sobě vršit dva monology by bylo divadelně nepůsobivé a divácky otravné. V Brně se však zrodila působivá scénická koláž, v níž rotují úryvky z dopisů ve vynalézavé podívané využívající prvky klauniády i atmosféry slavných forbín V+W.

Dvě těla, jedna duše

Dramaturgyně Dora Viceníková z přesoceánského papírového dialogu sestavila působivý celek. Z něj vystává onen podivuhodný vztah dvou mužů, kteří se (vlastními slovy) hluboce milovali, aniž šlo o homoerotickou záležitost. Ostatně ještě za života byli oba nazýváni jednou duší ve dvou tělech – a Voskovcův odchod do Ameriky ukázal, že právě jako umělecký tandem byla tato dvojka nejsilnější.

A toto nikdy nerozvedené umělecké manželství do dopisnic překlátilo všechny podoby letitého svazku. Tady se z úst obou aktérů, k nimž dramaturgyně výtečně připsala postavu Werichovy manželky Zdeničky, dere soucit, hysterie, láska, ironie, kárání či usmírování. A s přibývajícím časem se ve dvouapůlhodinovém kusu logicky více a více mluví o zdraví, nemocech, stáří a také rodinné tragédii, za níž stály psychická labilita Zdenky nebo alkoholismus Werichovy dcery Jany.

Mikulášek servíruje osudy V+W v nápaditém kaleidoskopu. Ke slovu přijde třeba rozfázovaný pohyb, groteskní škleby nebo svérázné hrátky s intonací, když se Werich obrací k publiku se svou mudrčkou

VTIPNÁ SCÉNA

Pro představení Korespondence V+W vytvořil Svatopluk Sládeček světu v duchu dadaismu.

FOTO: JANA HALLOVÁ

a posléze do banality vyprázdněnou replikou, že když už člověk jednou je, tak má koukat, aby byl. Ostatně Werich na svoje publikum, které tomuto žonglování se slůvkem být zas a zase tleská, posléze vystrčí zadnici... Jindy se z jeviště snesou ironické šlehy o české národní povaze. Prý když se prase zkříží se včelou, vznikne malý český člověk. Ale pořad je to svině.

Mikulášková inscenace je silná v nepolevujícím chrlení obrazů a nápadů. Za podkresu místy až melancholicky tesklivé hudby se do mysli zarývají obrazy, v nichž se využívá rentgenových snímků na smrt nemocných lidí. Jinde Mikulášek historicky nezátíženě a nápaditě inscenuje pražské jaro. Aktéři rozmístí černobílé slunečnice, ze záznamu až bukolicky bzučí hmyz a cvrlikají ptáčci. Jarní idylku posléze překotí do mrazivých Voskovcových výkřiků

Recenze

90%

Inscenace
Korespondence
V+W

Reduta
Brno, režie
J. Mikulášek,
hraji V. Vašák,
J. Vyoralék,
G. Mikulková

Luboš
Mareček
redaktor
MF DNES

na adresu ruských okupantů. Werichův dodnes diskutovaný podpis anticharty se zase zašklebí ve Voskovcově jízlivém monologu na adresu bizarního shromáždění umělců národa ve zlaté kapliče.

Inscenace má tři skvostné herce. Štíhlý elegant Václav Vašák jako Voskovec, Jiří Vyoralék s příznaně vatelinovým pupkem coby Werich a Gabriela Mikulková jako starostlivá, ale labilní Zdenička sáhli do opravdu mimořádné zásobárny hereckých valérů, nálad i kalibrů. Pochvalu si zaslouží i dadaistická čistě bílá scéna Svatopluka Sládečka, který natřikrát překlátil na stěny jednoduchý interiér. Povedené kostýmy Marka Cpina včetně bílých obličejových masek jezně citují slavnou éru dvou mužů, kteří v Osvobozeném divadle natrvalo přepsali dějiny českého divadla.

Mikuláškovu vynalézavou a v nejmenších detailech precizovanou práci si však zdaleka neužijí pouze generace, kterým se iniciály V+W vypálily do srdce, ať už z desek nebo Fričových filmových komedií. Novinka

Něco víc Inscenace není „jen“ historickým dokumentem, ale také hořkou připomínkou bipolárního světa rozděleného železnou oponou.

z Reduty totiž není „jen“ historickým dokumentem, ale také hořkou připomínkou bipolárního světa rozděleného železnou oponou. A v závěru se ponejvíce stane až syrovou, ale mimořádnou sondou do hořkých konců dvou mužů, kteří kvůli osudu nemohli být ani spolu, ani bez sebe.

Zdeptaní stoprocentní mužové

Brněnské Národní divadlo uvedlo v Redutě adaptaci **Korespondence Jiřího Voskovce a Jana Wericha**. Inscenace Jana Mikuláška se originálně a herecky bravurně chápe příběhu slavného duu. Obraz V+W ale také naplňuje nečekanou dávkou sentimentu.

KATEŘINA BARTOŠOVÁ SLÁMOVÁ

Inscenace má výborný prolog. Kratičká klauniáda o tom, že pozbytí je třeba postupně vše – ženu, přítele i sama sebe, má vtip i bezvadně zvládnutý rytmus. Otevírá inteligentní inscenaci, která se obejde bez přímých citací v herectví i výběru hudby, stejně svobodná je i ve scénografii čerpající z dadaistické poetiky.

Zaměřeno na soukromí

Režisér Jan Mikulášek vytvořil v bílé, geometrické scéně složenou z několika na sebe navazujících krychlových prostorů, v níž ne všechny židle stojí nohama na zemi, groteskní ozvuk tragické linky životních příběhů Voskovce a Wericha. Adjektiva groteskní, tragické a životní určují podobu inscenace.

Výběr dramaturgyně Dory Viceníkové z třísvazkové Korespondence, která je stejně svěbytným literárním dílem jako dokumentárním pramenem, se soustředí ne zcela, ale přece jen více na soukromí obou slavných tvůrců. Adaptace nepokrývá systematicky kompletní období, v němž dopisy vznikaly, tedy od konce války. Nejvýznamnější mezníky v příběhu tvoří nemoc a smrt druhé Voskovcovy ženy Anne, neshody Jana Wericha s jeho celoživotní partnerkou – manželkou Zdenkou, její psychický stav a choroba, Werichova nemoc a smrt. Z politických událostí je zmíněn samozřej-

Groteskní a tragické. Životy Voskovce a Wericha ožívají v zdramatizované korespondenci, která vyšla před časem knižně a stala se hitem.

Foto NDB

mě osmašedesátý rok nebo Werichův podpis anticharty. Přestože humor v inscenaci nechybí (sám jazyk dopisů – hravý a hubatější než odpovídá běžnému povědomí o V+W – je současně intimně otevřený v hofkostech, ale samozřejmě i vtipný), na celkové ladění inscenace má vliv hojnější výběr tragických motivů.

Voskovce a Wericha představují Václav Vašák a Jiří Vyorálek. Vizuálně je se slavnou dvojicí pojí přibližná podobnost fyzických typů (u Jiřího Vyorálka podpořená vycpaným břichem) a typické černobílé líčení. Stylizace hereckého projevu se vyhýbá imitaci, čerpá ale z klauniády a grotesky, včetně

mimické expresivity. Koncepce inscenace spojuje groteskní stylizaci s věcností, civilní projev s posunutými gesty i pohybem, dovoluje pronášet monology věcně v nečekaných pozicích určených z řádu gravitace osvobozenou scénou a mobiliářem.

Jiří Vyorálek i Václav Vašák ovládají řadu poloh, kterými odstiňují a činí obdivuhodně plastickými dvě a půl hodiny se střídající monology. Přecházejí od civilu k halekačkám přes oceán, od plachtivosti k brutálně groteskní hlasové i pohybové stylizaci. V obdobném výrazu je jim zdatným partnerem hostující Gabriela Mikulková jako Werichova žena Zdenička.

Jazyk inscenace je metaforický, divadelně se daří oživit kvantum monologů tak, aby nepůsobily patřičněji v knize než na jevišti. Mikuláškův styl bývá sice místy odtažitě konstruovaný, zde ale převažují silné a křehké obrazy, jakým je například Voskovcovo loučení se zemřelou druhou manželkou – několika násobný pokus uložit oblečení zemřelé ženy do krabice, z níž povolným dnem vždy znovu vypadne a nedá se odklidit.

Jan Mikulášek vytvořil vrstevnatý, pestrý tvar. Kamenem úrazu se ale místy stává groteskní pokřivenost, která společně s výběrem textů vnáší do inscenace přepjatou deikonizaci „moudrých klaunů“ a

nečekanou dávkou sentimentu. Charakteristický je závěrečný obraz, ve kterém – již po smrti Wericha – herecká dvojice do hlediště polomrtvě a zdeptané zpívá jeden ze songů Osvozeného divadla, obklíčena přitom obludnými černými (s bílou scénou pěkně kontrastujícími) písmeny V a W. Tato poloha inscenace působí zbytečně srdceryvně.

Korespondence V+W

Režie: Jan Mikulášek
Dramatizace a dramaturgie: Dora Viceníková
Scéna: Svatopluk Sládeček, Národní divadlo Brno - Reduta
premiéra 5. 11.

Strasti života V+W jako poetická klauniáda

Korespondence Voskovce a Wericha v brněnském divadle Reduta nabízí v režii Jana Mikuláška hlavně bohatě vizuální zážitek

recenze

LENKA SUCHÁ

Brno – Jiřího Voskovce a Jana Wericha znají všichni jako klasiky českého humoru, osobité herce a legendární představitelé Osvobozeného divadla, kde excelovali v nesmrtelných forbinách. Ne každý ale zná peripetie jejich soukromého života, který na dlouhá desetiletí ovlivnila vzájemná odloučenost. Zatímco Voskovec působil po únoru 1948 v emigraci, Werich bojoval o uplatnění v komunistickém Československu. Dopisování se tak stalo jedinou možnou formou jejich kontaktu. Inscenace divadla Reduta Korespondence V+W přibližuje prostřednictvím autentických výpovědí v dopisech právě tuto linii života obou umělců.

Drobné peripetie ostatně provázely už vznik inscenace, když ze zdravotních důvodů musel z projektu ještě před zkouškami odstoupit režisér J. A. Pitínský. Místo něj se režie se ctí chopil Jan Mikulášek a v duchu svého tradičně svěbytného rukopisu stvořil pestrou scénickou koláž plnou invenčních nápadů, vynalézavosti a hravosti. Dění na jevišti skoro ani na okamžik neustává, až si divák musí dávat pozor, aby se jím nenechal unést až příliš a neunikal mu obsah korespondence.

Dítě velkohlavaté

Tak jako v dopisech si oba umělci hrají se slovy (mnohdy velmi jadrně), napaditě se oslovují (Moje součásti, Dítě velkohlavaté aj.) a vytvářejí novotvary, i na jevišti vznika-

PESTRÁ KOLÁŽ. Režisér Jan Mikulášek pojal korespondenci Voskovce a Wericha jako groteskní hříčku. Foto: Deník/Jana Hallová

jí v žánrovém duchu poetické klauniády nebo grotesky situační hříčky. Teprve ve druhé polovině, kdy se inscenace lomí do smutnějších tónů, úměrně s přibývajícím problémy stárí a nemocí dvojice V+W, prostupuje dějová linka stále víc do popředí. V ten moment se úryvky z dopisů stávají napinavým a strhujícím sledem událostí, který divákům nedá vydechnout.

Autorka dramaturgie Dora Viceníková „vměstnala“ třísvazkovou korespondenci vedenou „přes oceán“ mezi léty 1948 až 1980 na třicet stran scénáře. Klíčem k výběru se Viceníkové staly nejmotivnější pasáže z dopisů se zaměřením na osobní vztahy, problémy stárí a nemocí. Diváci tak nahlíží do nitro obou herců na sklonku jejich životů a sledují hořké dialogy, stár-

noucích komiků plné melancholie a rostoucí skepse. S Voskovcem prožívají smrt jeho druhé ženy Anne, s Werichem zase hádky s psychicky labilní manželkou Zdenou, alkoholické problémy dcery Jany nebo jeho postupující chorobu (včetně návštěv na onkologii na Žlutém kopci v Brně), se kterou se potýkal od roku 1968 až do své smrti o dvanáct let později.

Právě tímto momentem inscenace vrcholí, když Mikulášek divákům alespoň symbolicky umožní stát se na chvíli aktéry zmíněné korespondence. Text posledního Voskovcova dopisu si totiž diváci sami čtou nahoře nad scénou na digitálním panelu, který jinak slouží jako titulovací zařízení. Nápaditým finále tak Mikulášek pomyslně uzavírá kruh inscenace započatý hned

v jejím úvodním obraze, kdy je úryvek z dopisu zase promítán průsvitně přes jeviště.

Dadaistická scéna

Právě snově bílá scéna Svatopluka Sládečka výrazně napomáhá v iluzi odpoutání se od reálna a přesunu kamsi do surreálního nadpozemského světa. Čtvercový prostor je i s rekvizitami vedle klasického úhlu otočený o devadesát stupňů a také vzhůru nohama. Toto dadaistické řešení nabývá ještě konkrétnějšího využití s hereckou akcí jako třeba při manželské hádce Wericha se Zdeničkou, kdy oba herci leží na boku na zemi tak, jakoby vlastně seděli za stolem.

Těžko by ale Mikulášková koncepce fungovala, kdyby pro ni nenašel vhodné herce. Jak „domovský“ Václav Vašák (Voskovec), tak ani hostující Jiří Vyoralék (Werich) se nesnaží slavnou dvojici napodobovat. Hledají vlastní paralely pro vyjádření pocitů a rozpoložení člověka, který se v dopisech svěřuje svému nejlepšímu příteli. Dvojici doplňuje ostravská herečka Gabriela Mikulková jako Zdenička Werichová. Společně tak divákům zprostředkovávají třeba poeticky laděný porod dcery Jany Werichové nebo Pražské jaro 1968.

Inscenace Viceníkové a Mikuláška přináší zážitek nejen z invenčního vizuálního zpracování, ale také ze zprostředkování tak trochu jiného obrazu Voskovce a Wericha. Z jeviště podává svědectví o opravdovém přátelství dvou lidí, které nerozdělil oceán ani ostatné dráty komunistického Československa.